

Aquesta història comença amb un atac d'ira inesperat.

Tot just abans, però, regnava una calma matinal a la secretaria del Govern suec, l'escenari dels fets. La causa de la ira havia estat un informe lliurat la nit abans i que ara el primer ministre de Suècia llegia assegut al seu escriptori de fusta noble.

Era a Estocolm, a primera hora, un matí de primavera de 1983. Una boirina humida i indefinible planava sobre la ciutat i els seus arbres, que encara no havien començat a florir. Al despatx del primer ministre, naturalment, es parlava del temps que feia com a qualsevol altre despatx del país. Els comentaris sobre el temps i els canvis atmosfèrics solien adreçar-se a Åke Leander, el bidell dels dominis més hermètics de la secretaria del govern. Ell, segons deien, tenia les informacions meteorològiques més fiables de l'Estat.

Feia uns quants anys que a Leander li havien atorgat un títol que sonava més distingit que no pas el de simple bidell, i des d'aleshores havia passat a ser un «responsable d'oficines» o alguna cosa per l'estil. No obstant això, ell se seguia considerant, ras i curt, un bidell. I no tenia cap mena de necessitat d'aquest nou títol professional.

De fet, Åke Leander havia estat allí des de sempre. Prop dels ministres i els secretaris que anaven desfilant, com si fos un registrador, sempre complidor i discret. Hi havia qui fins i tot havia fet broma dient que quan l'home morís potser el podrien nomenar patró de la secretaria del govern i erigir-lo en un sant protector que es desvisqués per governar aquell país anomenat Suècia.

Els profusos coneixements que Åke Leander tenia sobre el temps eren deguts a l'afició amb què ocupava el seu temps lliure. Era solter, vivia a Kungsholmen, en un pis massa gran, des d'on es comunicava, per ràdio, amb una xarxa internacional d'amics a través de les ones. Feia una pila d'anys que se sabia de memòria la majoria dels codis xifrats de l'argot

dels radioaficionats. I no només sabia que QRT volia dir «interrompre l'emissió», o que el mot AURORA significava que hi havia interferències en l'emissió i la recepció a causa d'una aurora boreal d'alta freqüència. Gairebé cada nit, ell es posava els auriculars i enviava el seu QRZ, «El truca...», abans de pronunciar el seu nom. Deien els rumors que, feia ja molts anys, per algun motiu desconegut, l'actual primer ministre havia necessitat saber el temps que havia de fer els mesos d'octubre i novembre a Pitcairn Island, la remota illa del Pacífic on els mariners del *Bounty* s'havien amotinat contra el capità Bligh i on s'havien quedat a viure per sempre.

L'endemà de la consulta, Åke Leander va trametre al primer ministre les dades requerides. I, com calia esperar, no li va preguntar per què les volia. Era un home molt discret, ell.

«No hi ha ningú, ni tan sols el ministre d'Afers Exteriors, que pugui comparar els seus contactes internacionals amb els d'Åke Leander», se solia comentar, no sense un punt de malvolença, en veure'l caminar lentament pels passadissos ministerials.

Fos com fos, aquest cop, ningú no va poder preveure l'accés d'ira que estava a punt d'esclatar. Ni tan sols ell.

Quan el primer ministre va haver acabat la lectura de la darrera pàgina, es va aixecar de la cadira i es va apropar a una de les finestres. A fora, les gavines volaven i dibuixaven ondulacions al cel.

Es tractava dels submarins. Els maleïts submarins que la tardor de 1982 van entrar, suposadament, en aigües territorials sueques violant les fronteres del país. Enmig d'aquell escàndol, es van celebrar les eleccions, i, després que el partit conservador perdés uns quants escons i quedés en minoria parlamentària, el Parlament va encarregar a Olof Palme la formació d'un nou govern. Tan bon punt els nous membres van prendre possessió dels seus càrrecs, el nou executiu va designar una comissió per a la investigació d'aquells afers dels submarins que mai no van emergir a la superfície. Sven Andersson, que havia estat nomenat president de l'esmentada comissió, tot just acabava de presentar el resultat de la seva tasca ministerial. L'informe que Olof Palme havia estat llegint era precisament el seu. I no entenia res de res: les conclusions a què arribava el document eren incomprensibles. I això l'havia tret de polleguera.

Cal dir, però, que no era la primera vegada que Olof Palme s'enfurismava amb Sven Andersson. Hauríem de remuntar-nos a un dia de

juny de 1963, abans de la nit de Sant Joan, per trobar l'inici d'aquella aversió. Un individu canós de cinquanta-set anys, elegantment vestit, havia estat detingut al pont de Riksbron, en ple centre d'Estocolm. Tot es va dur a terme amb tanta discreció que ningú no se'n va adonar. L'home que havien detingut es deia Wennerström, era coronel d'aviació i, a partir de la seva detenció al pont de Riksbron, també era espia de la Unió Soviètica.

Mentre Wennerström era detingut, Tage Erlander, llavors primer ministre, tornava a Suècia després d'unes breus vacances a l'estranger, que havia passat en un complex turístic de la Riva del Sole. Quan va baixar de l'avió i va trobar els periodistes que l'esperaven ansiosos, no només estava totalment desprevingut, sinó que no sabia res del que havia succeït. No tenia ni la més petita idea de la detenció, ni cap notícia sobre el sospitós coronel d'aviació Wennerström. Probablement, tant el nom com les sospites havien sortit en alguna de les irregulars reunions mantingudes amb el ministre de Defensa, però sens dubte mai no se n'havia parlat com si fos un cas d'una gravetat específica. Només eren velles sospites, perquè la presència d'espies russos era una constant política, sempre surant a les aigües tèrboles de la guerra freda. I això explica la resposta d'Erlander als periodistes. L'home que havia estat el primer ministre de Suècia durant disset anys, ni més ni menys, va emmudir com un babau sense saber què dir, perquè ni Andersson, el ministre de Defensa, ni cap altre polític assabentat de l'afar no l'havien informat dels fets. El vol de tornada havia durat gairebé una hora, i, si les coses s'haguessin fet bé, ell s'hauria pogut posar al corrent d'aquell escàndol i hauria tingut temps de preparar-se per a la trobada amb els periodistes.

Tot i que mai no es va fer públic, els dies següents Erlander va estar a punt de dimitir com a primer ministre i president del partit socialdemòcrata. Mai no s'havia sentit tan decebut dels seus col·legues de govern. Olof Palme, que llavors ja era el futur candidat a succeir-lo en el càrrec, compartia de ple la indignació davant d'una negligència que havia posat Erlander en una situació tan compromesa i humiliant. En els cercles propers al govern, es deia que Olof Palme vetllava pel seu mestre com un gos de presa. I tothom acostumava a estar-hi d'acord.

Olof Palme mai no li va perdonar a Sven Andersson el fet d'haver exposat Erlander a aquella situació.

I no eren pocs els qui es demanaven per quin motiu Olof Palme, malgrat tot, havia cridat Sven Andersson a formar part del seu equip de govern. De fet, l'explicació era prou senzilla: si hagués pogut, ho hauria evitat, és clar, però el cas és que no podia fer-ho. Sven Andersson

era un home amb molt de poder que gaudia d'una gran influència en les diferents seus del partit. Era fill d'una família treballadora, a diferència d'Olof Palme, vinculat a l'aristocràcia bàltica de noble llinatge i que comptava amb familiars que tenien el rang d'oficial –ell mateix era oficial de la reserva–. I, el més important, Olof Palme pertanyia a la classe alta de Suècia i no tenia lligams amb les bases del partit. Al capdavall era un trànsfuga, segurament seriós i sincer en les seves conviccions polítiques, però un pelegrí políticament foraster que havia arribat al poder amb la intenció de quedar-s'hi.

Åke Leander, el dia en què el primer ministre va tenir un esclat d'ira, precisament passava per davant de la porta del seu despatx. Caminava pel passadís amb una expressió tàcita de protesta inscrita a la cara –protesta contra els funcionaris que no s'asseguraven que les portes de la secretaria del govern quedessin ben tancades de nit–, quan va sentir els rugits del president. Va aturar-se un instant abans de prosseguir com si no hagués sentit res.

Olof Palme era incapaç de contenir la fúria. S'adreçava a Sven Andersson, encongit al sofà gris del seu despatx. Encès d'ira, movia els braços espasmòdicament, fent un gest curiós que indicava que la còlera s'havia apoderat completament d'ell.

–No en tenim cap prova –va bramar–. Només són afirmacions, insinuacions, històries mig inventades per caps de l'Armada deslleials. I aquesta investigació no ens durà a aclarir res. Tot al contrari, ens portarà de dret a les aigües pantanoses i tèrboles de la política sueca.

Uns quants anys abans, la nit del 28 d'octubre de 1981, un submarí soviètic s'havia encallat a la badia de Gåsefjärden, a la costa de Karlskrona. No només eren aigües territorials sueques; era territori militar protegit. El submarí responia al nom d'U 137, i el seu comandant, Anatolikh Mikhàilovitx Gusjtjin, assegurava que l'aparell havia perdut el rumb a causa d'una errada no identificada de l'agulla giroscòpica. Però hi havia oficials de l'Armada sueca i pescadors civils que no van vacil·lar ni un moment quan se'ls va preguntar: només un estat d'embriaguesa extrema podia explicar que un comandant entrés a l'arxipèlag a tanta profunditat sense encallar d'entrada. Era un acte de pura inconsciència.

El 6 de novembre, l'U 137 va ser remolcat a aigües internacionals, i tot seguit es va fer fonedís. En aquella ocasió, ningú no va dubtar que es tractava d'un submarí soviètic i que havia envaït les aigües sueques. Però tampoc no es va aclarir si havia estat una violació premeditada de les fronteres o si el comandant, realment, havia begut més del compte:

no cal dir que cap flota del món no reconeixerà mai que un oficial al comandament i de servei al seu exèrcit és aficionat a la beguda.

Llavors sí que n'havien tingut, de proves. Però, ara, ¿quines proves tenien?

¿Qui podia adduir res en el seu favor i en favor de la investigació de l'anterior ministre de Defensa? De fet, no es conservava cap mena d'informe sobre l'afer, i Olof Palme, assassinat alguns anys després, tampoc no havia deixat res escrit sobre el cas.

Åke Leander, d'altra banda, tampoc no va deixar cap opinió, ni oralment ni per escrit, sobre els crits furibunds que va sentir al despatx del primer ministre. Va abandonar el seu càrrec el 1989, cap a finals d'any, i es va refugiar al seu pis amb els seus amics de les ones radiofòniques. Va rebre el càlid reconeixement del primer ministre, i, un cop mort, la tardor de 1998, ningú no va tenir mai la sensació que s'aparegués com un fantasma o un sant patró a la secretaria del govern.

Així, doncs, tot va començar amb aquest accés d'ira. Aquesta història sobre els viaranys de la política, aquest viatge per un terreny pantanós en què la veritat i la mentida bescanvien l'aparença fins que, a la fi, s'acaben confonent.